

TEMPLOM

*„Itt küldök egynehány képeslapot.
De rájöttem már, hogy mért nem kutat
A fúrge fényképész itt templomot.
A felhőkarcoló hétköznapiok
Égbefúrták ormótlan fejüket:
Eltűnnek ötven emelet tövén,
Hiába tornyosak az ünnepek.*

*A vörös téboly vak falansztere
Lerontja másutt a templomokat...
Itt, e titáni égberohanásban
Az Isten nem halt meg, csak lemaradt...”*

*(Reményik Sándor: New York-i
levéltöredék – Templomkép-gyűjtő
albumába; részlet)*

◆ Hajdan a templom egy-egy település legmagasabb pontja volt, többnyire a középpontja is, a tájékozódási pont, ahová mindenhol oda lehetett találni, és ahonnan minden házat meg lehetett lelteni. Ám a versben a felhőkarcolók és az általuk jelképezett hétköznapiok, a sivár mindennapiság szálnalmas anyagisága emelkedik az égig, hogy fizikailag és lelkileg egyaránt eltakarja a templomtornyokat. Ma már előbbre tartunk. A vörös téboly, a szivárványszínű vagy éppen felismerhetetlen színű téboly immár nem éri be annyival, hogy elfedje, hanem le is rombolja az istenházakat. A budavári Mária Magdolna-templom, a városligeti Regnum Marianum épülete, a drégelypalánki Szondi György-emlékkápolna, a brassói református templom – néhány példa a templomok közül, amelyeket ma már nem láthatunk, mert áldozatul estek a világháborús, de még inkább a kommunista rombolásoknak. Ám újabban még ezeket az akciókat is megszegyenítő képeket láthatunk. Franciaországban a templomrombolás indoka az, hogy nagyon drága ezen épületek állagának megőrzése, és, úgy mond, egyébként sincs bennük mise. Németországban a szénbányászati újjáélesztése érdekében a ledózerolásra ítélt falvakkal együtt tűnnek el a szent helyek. Kínában a káros nyugati filozófia részének tartják, és súlyosan üldözik a kereszténységet, rombolják le templomait, és így tovább, világszerte.

A templom Isten háza, és még több. Amikor Kr. e. 538-ban a zsidók hazatérhettek a hetvenéves babiloni fogságukból, nem a romos, lakhatatlan Jeruzsálemet kezdték elsősorban újjáépíteni, hanem a templomot, mert tudták, hogy az az élet újrakezdésének záloga, sokkal inkább, mint maguk a lakóházak. Azóta is minden erőszakkal lerombolt templom visszaépítése ilyen újrakezdést jelent a lelkekben. Nem csoda, hiszen a templom: világmodell, a mindenség épülete. Mikrokozmosza a makrokozmoszt tükrözi. Tornya az *axis mundi*, a hit világtengelye, amely önmaga körül forogtatja és tartja egyben a világmindenséget, akkor is, ha ez ma kevésbé látszik megvalósulni. Különösen ilyenek voltak a román és a gótikus templomok, és még ma is így van a jól megtervezett és kivitelezett modern templomoknál. Pilinszky János írta Dubrovnikban járva 1966-ban, hogy minden templom magának az univerzumnak egy-egy lehetséges jelképes megfogalmazása a művészet titokzatos erejével. Nemcsak a világegyetem természeti rendjét szimbolizálja, hanem hivatása szerint az erkölcsi rendet is, mert mind

Az 1846-ban felépült Trinity (Szentháromság) templom Manhattan-ben egy 1950-es években készített fényképen.
New York, Egyesült Államok

a kétféle rend törvényeit Isten alkotta. A Biblia szerint a szent sátor, majd az úgynevezett első, salomoni templom építése előtt Isten azt parancsolta, hogy a földi szent helyet hajszálpontosan a mennyei szentély – persze nem anyagi, hanem szellemi szentély – mintájára készítsék el. Így a jeruzsálemi templom minden eleme, alaprajzától és berendezési tárgyaitól kezdve színeig és a felhasznált

anyagokig szellemi-erkölcsi tartalmat hordozott, az egész együtt pedig Isten uralmát jelképezte, amelyet az embereknek a földi életben is érvényesíteniük kell. E különleges sajátágból azóta is minden, formailag jól megépített templomok, magát az embert, az emberélet gyökerét és szívét tépik ki. És úgy tűnik, pontosan ez a cél. ♦

SZÖVEG –
UGHY SZABINA

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

TÖBBET ÉLNI, mint amennyit kaptunk

A tavaszi karantén időszaka alatt hétről hétre az egyik fő történés az életemben a *Mellékhatás* újabb részének megtekintése volt. A sorozat egyik fő kérdése, hogy mi van, ha félelemből, becsvágyból vagy épp megfelelésből cselekszünk. A rossz döntések miatt eldőlni dominánsor elején Széphelyi doktor áll, megtestesítője **Adorjáni Bálint**, akit korábban inkább színházi színészként ismert a közönség.

◆ – Széphelyi Zoltán karaktere nagyon összetett. Amennyire elutasítja őt, legalább annyira drukkol is neki a néző. Hogy viszonyulsz az ellentmondásos karakterekhez?

– Húsz évvel ezelőtt sokkal kategorikusabban formáltam véleményt mindenről, és sokkal kevésbé fogadtam el az enyémtől eltérő nézőpontokat. A rád osztott szereppel annyi kapcsolódási pontod mindenképpen van, hogy alkatilag passzol, de ahhoz, hogy hiteles legyél benne, meg kell értened teljesen a figurát, még akkor is, ha a civil életben elutasítanád. A különböző szerepek megformálásával az élet egyre több aspektusával találkozol, ami nyitottabbá és elfogadóbbá tesz. Mert rájössz, hogy bizonyos körülmények között, bizonyos kiindulási pontból csak ezeket a döntéseket lehet meghozni. Van olyan utca, amibe ha bemész, már nagyon nehéz visszafordulni onnan. Valószínűleg végig kell szenvedned az utat, hogy tudatosuljon benned, mikor és hol döntöttél rosszul, hogy legközelebb el tudd kerülni. Ha nem működik túl az ego, nem mindent elsőprőkek a vágyak, ha az ember képes egy kicsit hátrébb lépni, akkor talán nem követ el annyi hibát. Játék közben rengeteg dolog megélésére van lehetőség, ami által tényleg sok mindent megérsz a világ és az emberek működéséről. Olyan, mintha színészként sokkal többet élnél, mint amennyit itt a földön kaptál. Talán ez a legszebb az egészben.

– Szereted, ha a rendező bevon a munkájába? Szoktál esetleg vitázni, vagy mindent elfogadsz?

– Szeretek együtt gondolkodni, mert csak így tudom tökéletesen megérteni a rendező elképzeléseit, koncepcióját. Csak így tudok igazán jó lenni én is. De természetesen szoktam vitázni is. Nem mindig sikerül tökéletesen szakba önteni a gondolatokat, érzéseket. Ilyenkor megpróbálok megmutatni, mire gondolok, és aztán eldől, hogy működik-e vagy sem, amit kitaláltam.

– Ezek szerint nem vagy megfelelésses?

– Egy színész mindenképp megfelelésses, abból a szempontból legalább is biztosan, hogy a próbák alatt a rendező terelgeti a szerep megformálásában, a rendező instrukcióit követi és igen, meg kell feleljen a rendező darabbal kapcsolatos koncepciójának. Viszont, ha pusztán csak végrehajtasz, akkor nem lehetsz igazán hiteles. Én a kölcsönös tiszteletben, az együttgondolkodásban és a termékeny vitákban hiszek. Tévé, ha valaki pozícióból nem hajlandó partnernek tekinteni a másikat. Ennél egy sokkal komplexebb dolognak gondolom a színházat és a filmet is.

– Van kritikussod?

– A családom, barátaim véleménye nagyon fontos számomra, még akkor is, ha néha fájdalmas szembesülni a kritikával. Mindig végiggondolom, hogy mi az, amivel egyet

Valószínűleg a legidealistább emberek a legkiábrándultabbak.

tudok érteni, és mi az a kritikai észrevétel, ami előremutat, még ha nem is értek vele teljesen egyet. Ami rajtam múlt, azon pedig próbálok változtatni, de nem miattuk, hanem magam miatt. A mai napig nagyon jó a viszonyom a szüleimmel, nincs olyan dolog, amit nem tudnánk megbeszélni.

– Családoddal együtt 1989-ben jöttetek át Erdélyből Magyarországra, te kilencéves voltál ekkor. Hogy emlékszel vissza az akkori időkre?

– Igazi szép gyerekkorom volt, közel a természethez, átélhettem az igazi szabadságot. Minden az volt, ami. Felnőttként ez már nincs többé így, és rájössz, hogy minden mögött újabb és újabb rétegek vannak. Sokkal több a megfontolás, a számítás adott esetben. Gyerekként viszont minden egyértelmű. A felnőtté válás ott kezdődik, hogy felismered, hogy a tetteidnek következménye van, ezért elkezdesz felelősséget vállalni értük.

– Te mikor váltál felnőtté?

– Talán tizenhárom éves lehettem. A SOTE kollégiumában volt egy beszélgetésem a bátyámmal. Akkor döbbsentett rá, hogy nem minden úgy van, ahogy én elképzelem és ahogy én akarom. A másik nagyon fontos lépés a felnőtté válásban nagymamám elvesztésekor volt Szovátán. Együtt ápoltuk őt a nagynénémmel és az édesanyámmal. Ott egyszerre a sarkamra kellett állni,

férfiként viselkedni, intézkedni, vigasztalni, adott pillanatban erősnek lenni és cselekedni.

– Mikor érezted magad színésznek először?

– Pécssett, miközben közgazdaságtant tanultam, már több színpadi próbálkozásom is volt. A Janusz Egyetemi Színház tagjaként megtapasztalhattam, hogy én ezt szeretem csinálni, de tudtam, hogy még hosszú út vezet odáig, hogy színész legyek.

– Miért nem mentél akkor inkább át a Színművészetire?

– Mert szerettem befejezni azt, amit egyszer elkezdtem. Másrészt egyezséget kötöttünk édesanyámmal, hogy ha közben fel is vesznek a Színművészetire, a közgázt akkor is befejezem. Ő nagyon nem szerette volna, ha a fiai művészi pályára lépnek. De én is úgy gondoltam még akkor, hogy a legjobb döntés egy biztos egzisztenciát ígérő szakma.

– Miért féltett ennyire édesanyád a művészetlettől?

– Mert ő tudta azt, hogy milyen kiszámíthatatlan ez az élet, hiszen apám szobrászművész. Bár ebből én gyerekként semmit sem éreztem. Imádtam apám mellett a műteremben lenni. A világ legszebb dolgának gondoltam az ő munkáját. Mindig olyan biztonságot adó volt a közelében lenni. Csodálatos emlék, ahogy este jövünk haza biciklivel a műteremből, nézzük a csillagokat. Nem volt kérdés,

Ápoltuk a nagymamám

a nagynénémmel és az édesanyámmal. Ott egyszerre a sarkamra kellett állni, férfiként viselkedni, intézkedni, vigasztalni.

hogy ő a legcsodálatosabb ember, ahogy áll a bőrcsizmájában, és rakja a tüzet a Somlyó oldalában, és követ farag és izmos. Elpusztíthatatlan és örök. Szívbemarkoló volt, amikor olyan ötvenéves lehetett, egy nehéz bútort cipeltünk, és egyszer csak lerakta. Meg is kérdeztem, hogy miért rakjuk le. Akkor jöttem rá, hogy telik az idő...

– Legutolsó filmed az Ezerkilencszáztizenkilenc volt, amely egy Kós Károly-novellán alapszik, és egy kalotaszegi család menni vagy maradni problémáját dolgozza fel. Milyen érzés volt eljátszani ezt a helyzetet?

– A mi eljövételünk tökéletesen ellentmond annak, amit Kós Károly megírt a Kiáltó szövegben. Ha van is restanciám, akkor úgy érzem, hogy ezzel a filmmel valamit jóvá tettem belőle. Mert mi eljöttünk, holott a közösségnek ott lett volna ránk szüksége. A mai napig érzem ennek a terhét, de nem mondhatom, hogy rossz döntést hoztunk, mert az egész családomban becsülettel végzi a munkáját, és teszünk az itteni közösségért.

– 2017 óta vagy szabadúszó. Hogy élted meg azt az elszakadást?

– Miután eljöttem a Radnóti Színházból, sokan kerestek meg különféle ajánlatokkal. Akkor csak azokat a szerepeket, munkákat vállaltam el, amik igazán érdekelték, és úgy éreztem, hogy boldogan csinálnám.

– Idealista vagy?

– Igen, de közben meg nagyon kiábrándult is. Valószínűleg a legidealistább emberek a legkiábrándultabbak.

– Miből tudsz töltekezni?

– Amikor kimegyek a természetbe, ott vagyok a tenger-nél, hegyet vagy épp falat mászok, lovagolok, a családommal vagyok, templomban ülök vagy épp meditálok, akkor valami nálam sokkal nagyobbhoz tudok csatlakozni, ott vagyok a „közepemben”, vagy legalábbis nagyon közel hozzá. Nagypám református lelkész. Gyerekként még

én is gondoltam rá, hogy a nyomdokaiba lépek. Nagyon szerettem az egyházi dalokat, állítólag otthon rendszerint dzsesszesítve énekeltem őket. Kapcsolatom az Istennel, bár a gyermeki hitből táplálkozik, sokkal nyitottabb és komplexebb lett az évek során.

– Van egy Szabó Lőrinc-ested, amelyben ugyancsak elhangzik több istenkereső vers. Miért pont az ő verseiből válogattál össze egy önálló műsorra valót?

– Fiatalkoromban sokat szenvedtem a Semmiért egészen elmondásával. Most már tudom, hogy bizonyos dolgokat meg kell élni ahhoz, hogy el tudj mondani egy verset. Szabó Lőrincben a közvetlensége fogott meg, az, hogy nem kell szavalnom, hanem gondolatokat közölhetek a maga természetességében. Az est alatt úgy tudok magamról vallani a versek által, hogy közben általam megelevenedik ez a nagyszerű költő. Ez egy végtelenül szubjektív válogatás az életműből. Dinnyés Dani zeneszerző barátommal közösen raktuk össze az egészet. A műsor íve születéstől halálig visz, a gyerekkortól kezdve, szerelmeken és filozofikus témákon keresztül. Talán közhelyesen hangzik, de az volt a célunk, hogy magáról az életről mondjunk el valamit.

– Nem ez a művészet alapvető célja?

– De, csak nem szívesen használom ezt a szót magammal kapcsolatban. Nem akarok túl nagy jelentőséget tulajdonítani annak, amit csinálok. Egyszerűen szeretem, és hogyha valami jól sikerült, és történik valami a nézővel az előadás közben vagy után, akkor az egy nagyszerű érzés. Hiszek abban, hogy ez az adás-kapás kölcsönösen működik. Azt az energiát kapom vissza a csöndben, a nevetésben, a tapsban, a könnyes szemekben, amit belefektettem a munkába. Olyan feladatok érdekelnek, amelyek keresztül fejlődni tudok. Ehhez pedig szabadság kell, hogy szabadon végezhessem a munkám.

– Mit jelent színészként szabadnak lenni?

– Minden egyes helyzetben, amibe belekerülök, a legnagyobb nyitottsággal viszonyulok mindenki felé, és csak az számít, ahogy abban a próbafolyamban dolgozik. Nem érdekel, hogy ki mit gondol róla, és hogy ki milyen bélyeget sütött rá korábban. Minden új munka egy tabula rasa számomra. Így tudok igazán felszabadultan játszani, mindenféle megfelelési kényszer nélkül. Ez nem azt jelenti, hogy nem leszek társulati tag majd a jövőben, de a szabadság megtapasztalása a saját emberi és színészi felnőtté válásomban rengeteget segített. ♦

VÁRKERT STREAM

2021. 01. 21. 19:00

VÁRKERT IRODALOM

APOSZTRÓF – MÉSZÖLY 100

„Világosan a homályt”

2021. 01. 26. 19:00

VÁRKERT IRODALOM

ENEMVÉ 3.4 – Nagy Magyar Versek

„Maszkot cserél bölcs és bolond,
mikor, miért nem tudható.”

VÁRKERT
BAZÁR

varkertbazar.hu/varkert-stream

SZÖVEG –
MÁRTONFFY ANDRÁS

SOROZAT –
KÉTKEDŐK, KERESŐK, KALANDOROK

AMERIKA ELSŐ FELFEDEZŐI

Leif Eriksson és a skrælingi

Már majdnem kétszáz évvel ezelőtt sejtette a világ, hogy Amerikát nem *Kolumbusz* fedezte föl. Az elmúlt hatvan évben ez bizonyossá is vált. A viking sagák igazát műholdfelvételek és régészeti leletek igazolják. A részleteket ugyan nem ismerjük, de az biztos, hogy *Vörös Erik*, az összeférhetetlen, erőszakos hadúr fiai már ötszáz évvel a „hivatalos felfedezés” előtt szembetalálkoztak az észak-amerikai indiánokkal.

◆ NYUGHATATLAN VIKINGEK

Leif Eriksson apai ági felmenői szinte egytől egyig nyughatatlan, antiszociális alakok voltak. A történet nyomon követhető része egy *Naddodd* nevű norvéggal kezdődik. Ő volt az, aki valamikor az igazi sötét középkorban, a kilencedik század közepe felé hajóján Norvégia felől a nem sokkal korábban betelepült Feröer-szigetek felé hajózott, de elvétette az irányt, és jócskán túlfutott a célon. Nagyjából kétszer olyan távolságban, mint ahová igyekezett, egy szigetet talált. Partra szállva semmiféle emberi jelenlét nyomait nem találta, ezért embeireivel vissza is szállt a hajójára. Mivel ekkor sűrűn havazás kezdődött, Snæland-nak, azaz Hóországnak nevezte el az ismeretlen területet, majd hazatért Norvégiába, ahol később ez a név Íslandra, Jégországra változott. A norvégok hamar elkezdték a rendszeres átjárást az új szigetre, és Izland nemsokára betelepült. *Naddodd* még nem tudta, de ez a felfedezés volt a viking hódítók második állomása az amerikai kontinens felé.

Naddodd testvérenek unokájával, *Thorvald Asvaldsson*nal folytatódott a történet, aki szintén hirtelen haragú, izgága ember volt, ezért a közösség hamar kivetette magából. Korabeli leírások szerint „néhány gyilkosság miatt” száműzték Norvégiából. Az északi germán népek nem ismerték a mai értelemben vett igazságszolgáltatást és büntetés-végrehajtást. Egyszerűen megoldható gyilkossági vagy súlyos testi sértési ügyekben – amennyiben el akarták kerülni a generációkon át tartó vérbosszúkat – az elkövető *wergeldet*, azaz fejpénzt fizetett az áldozat családjának. Súlyosabb esetekben viszont ez nem volt elég. A legkomolyabb megtorlás az volt, hogy az illetőt egyszerűen kitagadta a társadalom. Gyakorlatilag semmiféle védelmet nem élvezett, bárki büntetlenül megölhette. Ennek a közvetett halálbüntetésnek egyetlen ellenszere volt: a száműzetés. A leg súlyosabb bűnökért a tettesnek örökre el kellett tűnnie, enyhébb esetekben néhány év után visszatérhetett.

L'Anse-aux-Meadows, az eddig ismert egyetlen megmaradt viking település Észak-Amerikában. Northern Peninsula, Új-Fundland, Kanada

ÚJRAKEZDÉS IZLANDON

Thorvald – feleségével, három fiával és a lányával együtt – 960 körül Izlandra települt át, ott próbált mindent újrakezdeni. Amerika irányába egyik fia, Erik tette meg a következő lépést. Ez a tagbaszakadt, vörös hajú, vörös szakállú norvég élte a skandináv telepesek életét: saját gazdaságát építgette, földet művelt, állatokat tenyésztett és kereskedett, de a lobbanékony természete őt is bajba keverte. 982 környékén néhány rabszolgája kárt okozott a szomszédos telepes földjén, ezért az illető – egy bizonyos Mocskos Eyiolf – megölte őket. Erik felháborodva rontott Eyiolfra, majd meggyilkolta őt és az egyik emberét. Mocskos Eyiolf családja elégtételt követelt, így Eriknek, csak úgy, mint annak idején az apjának, menekülnie kellett. Ráadásul amint új otthont kezdett építeni Oxney szigetén, máris konfliktusba keveredett *Thorgest* nevű barátjával, akinek mindkét fiát lekaszabolta egy összecsapás hevében. A közösség tanácsa hároméves száműzetésre ítélte.

LETELEPEDÉS GRÖNLANDON

Mint sok más törvényen kívüli kalandor, ő is abban reménykedett, hogy a kényszerű kitaszítottság éveiben új területeket hódít majd meg, dicsőséget szerez a nevének. Ennek érdekében még nyugatabbra hajózott, és elérkezett egy hatalmas szigetre, ahol némi keresgélés után termékeny, zöld vidéket talált. Elnevezte Grönlandnak, és letelepedett. Három év után hazautazott Izlandra, és huszonöt hajónyi vállalkozó kedvű telepest gyűjtött maga köré, akikkel visszament Grönlandra.

Tizennégy hajó ért oda, tizenegy elveszett a tengeren. Bár nem ő járt ott először, de ő volt az első tartós telepes, így a grönlandiak a mai napik Vörös Eriket tekintik a sziget felfedezőjének.

Fia, Leif Eriksson sok mindenben hasonlított az apjára. Vállalkozó kedvű, merész hajós volt ő is, de egy dologban nagyon különböztek egymástól. Erik a pogány északi vallást követte, Leif pedig keresztény hitre tért. Állítólag küldetésének tekintette, hogy megtérítse a grönlandi telepeseket is. Az anyját meg is győzte, az asszony alapította meg Grönland első templomát, de Erik nem volt hajlandó megtagadni az ősei hitét.

TÉL EGY ISMERETLEN FÖLDRÉSZEN

Leif nyughatatlanul hajózott, új halászati, kereskedelmi lehetőségek után kutatva. Egyszer – amikor több ezer kilométerrel keletebbre egy Vajk nevű fejedelmet éppen királylyá koronáztak István néven – Leif Eriksson Norvégiából Grönland felé tartott. Véletlenül letért a tervezett útvonaltól, majd hosszas, keserves vitorlázás és evezés után egy számára ismeretlen földet pillantott meg. Termékeny, zöld vidéket, ami még apja egykori felfedezésénél is sokkal ígéretesebbek látszott. Valószínűleg hallott már róla, hogy messze nyugaton ismeretlen vidékek terülnek el, mivel tizennégy évvel korábban egy bizonyos Bjarni Herjólfsson is látta ezeket a partokat. A történet egy másik változata szerint Leif éppen az ő hajóját vásárolta meg, és kifejezetten az új vidékeket keresve indult nyugat felé. Akárhogy is történt, amikor megérkezett, partraszállt, és felfedezőútra indult az embereivel.

Az első partraszállás egy sziklás, terméketlen vidéken történt. Amikor nem találtak semmi érdekeset, elnevezték a helyet Hellulandnak, azaz sziklaföldnek, aztán újra vízre szálltak. Legközelebb már egy erdős vidéken értek partot, ezt Marklandnak, erőföldnek nevezték. A harmadik állomás neve Vinland lett, mert állítólag szőlőtőkét találtak. Ez a földrajzi szélességet tekintve nem valószínű, mivel vélhetően Labrador és a Baffin-sziget környékén kalandoztak. Sokkal valószínűbb, hogy mindenféle bogyós erdei gyümölcsöt találtak, és ezekből erjesztettek maguknak alkoholt.

Mivel egyre hidegebb lett az idő, Eriksson és csapata nem ment haza, hanem berendezkedett a télre. Gyakorlott utazók lévén létrehoztak egy kis települést, és azzal foglalkoztak, amivel akkoriban az északi népek általában: kereskedtek és harcoltak. Mindkettőre bőven nyílt alkalmuk, mert hamar szembetalálták magukat a helyi őslakosokkal. Kezdetben viszonylag békésen csereberéltek egymással, de néhány kisebb összecsapás azért előfordult. Az ottaniakat mindenestre elnevezték skrælinginek, azaz barbárnak vagy nyomoroncnak, és nem sokkal később az első gyilkosságok is megtörténtek. Mire eljött a tavasz, a norvégok jobbnak látták a megfutamodást, mert az őslakosok ellen nem lett volna sok esélyük. A viking harcosok vakmerők és erőszakosak voltak ugyan, de az embervesztés komoly fenyegetést jelentett nemcsak a harcban, hanem a hajózásban is.

Leif és emberei hazautaztak Grönlandra, de természetesen egy hajórakomány épületfát és állítólag több szőlőt – vagy erdei gyümölcsöt – magukkal vittek. Szintén velük utazott néhány őslakos gyerek, akiket egyszerűen elraboltak, miután a szüleiket megölték. Mert ugyan jó üzlet volt a fa és a gyümölcs, de semmi sem kelt el könnyebben, mint a rabszolgák.

Amikor Erikssonék hazaértek, megtudták, hogy Vörös Erik meghalt. Mivel akkoriban ő volt Grönland vezetője, ez a tisztség most Leifre szállt. Neki mint viking vezérnek felelősségteljesnek kellett lennie, ezért kellett mutatnia, mert a hadurak csak úgy tudtak megfélelő számú és képességű embert szerezni a vállalkozásaikhoz, ha azok megbízhattak bennük. A portyákat és hódításokat jól meg kellett szervezni, a zsákmányból pedig bőségesen kellett jutalmazni a követőit, különben átpártoltak volna egy másik vezérhez. Amerikában már nem termett nekik több babér, ráadásul a grönlandi tisztség több hatalmat és bevételt ígért egy ilyen kétes és veszélyes vállalkozásnál.

A norvégok jobbnak látták a megfutamodást, mert az őslakosok ellen nem lett volna sok esélyük.

EGY HÓDÍTÁS NYOMAI

Leif pedig át is vette az uralmat, és a hódítást pontosan úgy kezelte, mint a spanyolok ötszáz évvel később. A különbség legfőljebb annyi volt, hogy a vikingek nem tekintették világraszóló eseménynek ezt az egészet. Hajóztak, harcoltak, kereskedtek. A vezér kijelentette, hogy a terület az övé, bárki csakis az ő engedélyével mehet oda, és minden szerzeménye után neki kell adóznia.

Leif tehát már nem ment vissza többé Amerikába, de a testvérei igen. Először Thorvald: ő egy vakmerő pillanatban megtámadott kilenc alvó indiánt, akik elmenekültek, és a harcostársaikkal visszatérve vérfürdőt rendeztek a vikingek között. Ennek során nyíllal hasba lőtték Thorvaldot is. Később a harmadik Eriksson fiú, Thorstein is áthajózott Amerikába. Ő már százhatvan emberrel indult neki, és letelepedett, de ez a csoport is csak néhány évig bírta a megpróbáltatásokat. A település lassan elnéptelenedett, a vikingek egy idő után egyre ritkábban jártak vissza Amerikába. Valószínűleg még kereskedtek a skrælingikkel, és ez egyes kutatók szerint akár évszázadokig is tarthatott, de nem sok konkrétum maradt fent erről a kapcsolatról.

A nyomaikat viszont otthagyták. Az 1960-as években régészek megtalálták a településük maradványait, 2015-ben pedig már műholdas vizsgálatok is feltárták a norvégok épületeinek lenyomatát. A skandináv országok azonban messzire esnek a korabeli Európa kulturális központjaitól, így ezek az utazások – bár nem merültek feledésbe – nem sokban befolyásolták az elkövetkezendő évszázadokat. 1075-ben egy Brémai Ádám nevű teológus-történetíró ugyan megemlíti Vinlandot az egyik könyvében, és az európai közbeszédben időről időre felbukkant egy mesés, nyugati föld, de mindez nem lépett át egy bizonyos ingerküszöböt.

Az viszont nem kizárható, hogy Kolumbusz Kristóf is hallotta ezeket a mendemondákat, és talán ezek is szították a kíváncsiságát. Ki tudja, talán ilyen ösztönzések nélkül el sem indult volna az útra, amelyiknek a nagyságrendjéről tulajdonképpen fogalma sem volt. ♦

IKERTÜKÖR

Élő versek

Utazás a világ körül

Szabó T. Anna és Lackfi János

kísérőszövegeivel

RENDELJE MEG
KÖZVETLENÜL A KIADÓTÓL
20% KEDVEZMÉNNYEL

<https://kepmas.hu/ikertukor>

KÉPMÁS-ESTEK ONLINE

GYÓGYÍTÓ NŐI HANGOK

Hogyan segíthet a népművészet mai nőképünk formálásában? Hogyan változtak a női feladatok és a nőkkel szembeni elvárások a XXI. századra? Lehet-e része a női szerepeket megjelenítő népköltészetnek és zenének a fiatal lányok helyes önértékelésének kialakításában, reális testképének megőrzésében, netán a terápiában is?

Vendégünk: **dr. Lovász Irén** néprajzkutató, népdalénekes és **Csáky-Pallavicini Zsófia**, klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta

A beszélgetést **Szám Kati**, a Képmás magazin főszerkesztője vezeti.

Képmás-estjeinket januárban online formában tudják megnézni. Hogy ne maradjanak le egyikről sem, iratkozzanak fel YouTube-csatornánkra és kérjék az értesítést is!

[YouTube.com/kepmas-magazin](https://www.youtube.com/kepmas-magazin)

RENDEZŐ:

KÉPMÁS
MAGAZIN | nőknek és férfiaknak

Média a
Csaláért
Alapítvány

VÁRKERT
BAZÁR

TÁMOGATÓ:

SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

A MADARAK TUDÓSA, HERMAN OTTÓ

Herman Ottó a 19. század egyik utolsó hazai természetimádó polihisztora volt, autodidakta zoológus, műkedvelő régész, néprajzi gyűjtő, publicista és politikus. Neve ma is fogalom a madárvilág és vizeink élővilágának ismerői számára.

◆ CSATÁK ZAJÁBAN

Herman Ottó 1835-ben a felvidéki Breznóbányán látta meg a napvilágot négy nővérrel követően első fiúként egy német ajkú, szász evangélikus családban. Később születtek még testvérei, a szülők nyolc gyermeket neveltek. Eredetileg Carl Otto Hermann néven anyakönyvezték, magyarul csak kisdíák korában tanult meg, ám később már büszkén vallotta magát magyarnak, és ebben a szellemben változtatta nevét Herman Ottóra. Édesapja, Carl Hermann bányafelügyelőségi sebészorvos volt, maga is a természet szerelmese, amatőr madármegfigyelő, gyűjtő, aki fiát is bevezette az erdők világának rejtelseibe, és egészen fiatalon megtanította a preparátori munkára. Nem csoda, hogy a kis Ottó is minden idejében az erdőben lógott, gyűjtött mindent, ami a keze ügyébe került. Egy alkalommal meg is fázott, a betegség a fülére ment, egyre gyengülő hallása egészen életét megnehezítette. A család 1847-ben a Miskolc melletti bányatelepre, Alsóhámorba költözött, Ottó a miskolci evangélikus iskolának lett a diákja. A lélekben magyar apa és fia 1848-49-ben lelkes híve lett a szabadságharcnak és Kossuth Lajosnak, Ottó otthonról elszökve alig tizenhárom évesen még honvédek is be akart állni, de hazaküldték. Tanulmányait rövidesen abbahagyta és lakatossegédként, majd a korompai gépgyár munkásaként dolgozott. Végül apjával úgy döntöttek, hogy mérnöknek tanul. 1853-ban Bécsbe ment, ám mivel apja a következő évben meghalt, ez anyagi okokból meghiúsult.

Kép: Wikimedia.com

Három évig géplakatosként dolgozott a császárvárosban, közben azonban minden szabad idejét a Természetraxi Múzeumban töltötte. Ott egy rovarattannal foglalkozó svájci tudós vette pártfogásába, felismerve tehetségét és kiváló rajzkészségét. Ottó később is maga készítette a művészi értékű rajzokat, ábrákat állat- és növénytani írásaihoz. 1857-ben sorozásra hívták, ám nem jelent meg. Ekkor a katonai hatóságok előállították, és büntetésből 12 esztendei katonai szolgálatra kötelezték. Két évig Zólyomban volt kiképzésen, majd Dalmáciába került, ahol szabad perceit a táj, a természet megfigyelésével, csigák, kagylók és más kincsek gyűjtésével töltötte. Fegyelmezett katonára révén hamar őrmester, és mivel szépen írt, írónak lett, egyik felesleges jóindulatának köszönhetően pedig 1861-ben sikerült leszerelnie.

A következő két évet otthon, Alsóhármorban töltötte, ám mint a szabadság lelkes híve, rövidesen Itáliába ment és Milánó környékén beállt egy Itália egységéért az osztrák uralom ellen küzdő szabadcsapatba. 1863-ban, a cári

uralom elleni sokadik lengyel felkelés idején az ottani hadiak közé szegődött, a bukás után azonban reményekben csalódottan hazatért. Kőszegen lett fényképész, rövidesen pedig Brassai Sámuel hívására Kolozsvárra költözött, ahol az Erdélyi Múzeum Egyesület természetrajzi gyűjteményénél lett preparátor. Ekkor jelentek meg első természetrajzi írásai, mivel pedig Brassaival egy idő után összekülönbözött, újságíróként, publicistaként a „Magyar Polgár” című lapnak dolgozott. Élete eseményei 1872-ben gyorsultak fel. Bár Afrikába vágyott, végül csak Pestig jutott el, ám itt egy idő után sikerült biztos megélhetéshez jutnia. Trefort miniszter kinevezte a Természetraxi Múzeum segédőrévé, ettől kezdve fő hivatásává lett a zoológiai megfigyelő- és gyűjtőmunka, de foglalkoztatta a természetben élő emberek, halászok, vadászok, pásztorok néprajza és nyelvi kultúrája is. A következő évtizedekben az egész Kárpát-medencét bejárta, szak- és ismeretterjesztő írásokban és könyvekben dolgozta fel hazánk állatvilágát.

A pókok hálószővő művészetéről is írt tanulmányt.

TUDÓSI ÉLETPÁLYA DIPLOMA NÉLKÜL

Első komolyabb tanulmánya egy ritka és értékes madár, a kabasólyom bemutatása volt, de szép tanulmányt írt a pókok hálószővő művészetéről is. Bár diplomája nem volt, és ezt néha fájalta is, már ismert és elismert tudós-
nak és írónak számított, akit külföldi szakemberek is szá-
montartottak. Zömében magyarul, néha németül is írt, azt vallotta, hogy honfitársait kell a természet ismerte-
tére és szeretetére nevelnie. Amikor egy alkalommal Carl Brehm, a legendás kézikönyvsorozat, „Az állatok világa” (közismerten „A nagy Brehm”) Pestre látogató szerzője rákérdezett, hogy miért magyarul ír, öntudatosan azt felelte: „Többet akarunk tudni a németeknél. Mi tudniillik minden-
t tudunk, amit a németek írnak, s azon kívül még azt is, amit magyarul írnak, s amiről a németeknek fogalmuk sincsen.” Sorra születtek Herman nagy művei: monográfiák a hazai pók-
fajokról, halakról, a halászat és a pásztorélet legismertebb munkáját, „A madarak hasznáról és káráról” című ornitológiai szintézist. A maga idejében négy, az utóbbi fél évszázadban pedig három hazai, valamint német és angol kiadásokat is megélt. Számos külföldi utazást is tett: járt Norvégiától Itáliáig szerte Európában. Olasz útjai során nem mulasztotta el meglátogatni a „turini remetét”, poli-
tikai-szellemi példaképét, Kossuth Lajost sem. Amikor

Kossuth hamvait hazahozták, az ünnepélyes újrateme-
tés alkalmából ő mondta az egyik gyászbeszédet. Idővel negyvennyolcas szellemiségének megfelelően ország-
gyűlési képviselőséget is vállalt. Egy ciklusban, 1879-től Szeged, a kilencvenes évek elején pedig Miskolc függet-
lenségi párti – a kibontakozó szociáldemokrata eszmék-
kel óvatosan rokonszenvező – képviselője volt. A tisztelt Házban leginkább azt képviselte, hogy a természet meg-
óvása és a vele való együttélés harmóniája a társadalmi, emberi boldogulásnak is fontos eszköze.

Széles körű érdeklődését és hatalmas aktivitását mutatta, hogy tárt fel barlangot, bejárt erdőket, mező-
ket, gyűjtött ritka ásványokat, amatőr ősrégészként pedig ő azonosította elsőként a neolitikum idején élt ember Bükken előkerült eszközeit, szerszámain. A hazai tudomá-
nyos közélet aktív részese volt. Így az 1880-as években alapítója volt az Állatvédő Egyesületnek, később a Magyar Ornitológiai Központnak, kezdetől aktív tagja a Magyar Néprajzi Társaságnak. 1895-ben ő rendezte a nagy visszhangot kiváltó halászati kiállítást, a következő esztendőben pedig a milleniumi rendezvények keretében a hazai állatvilágot bemutató, igen sikeres természetrajzi tárla-
tot. Hosszú legényélet után csak 1895-ben nősült. Borosnyai Kamilla lett a felesége, aki ismert író nő volt. Együtt való-
sították meg Ottó régi álmát, amikor a világtól való elvol-
ulás szándékával kis házat vettek Lillafüred határában, amely ma is megvan, mint Herman Ottó Emlékház. A hosszú hajú, prófétaszakállú tudós öregkorát dráma-
ian romló hallása keserítette. Így történt, hogy mivel már alig hallott, bizonytalanul közlekedett, 1910-ben a Nagykőrúton elgázolta egy villamos. Ekkor egy köny-
nyű agyvérzést leszámítva még felépült, ám 1914 végén újabb baleset érte. Egy lovaskocsi gázolta el. Túlélte, de több csontja eltört, a kényszerű fekvés miatt felfekvé-
ses tüdőgyulladást kapott, és 1914 decemberében meghalt. Díszsírhelyen, a Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra, ahonnan sok évtizeddel később, 1965-ben Miskolc város kezdeményezésére, végakarátának megfelelően igazi pátriájába, az erdővel körülölelt diósgyőri temetőbe helyezték át földi maradványait. Közterületek, emlékművek, a nevét viselő tudományos díj és a miskolci múzeum neve is őrzi emlékét. Ám ezeknél is beszéde-
sebben művei, amelyek azóta is nemzedékeket tanítanak az állatvilág megbecsülésére. A legmértőbben pedig annak a csodálatos, a városi ember szeme elől némileg elrejtőző, páratlanul gazdag madárvilágnak a létezése emlékeztet alakjára, amelynek megóvására és megbecsülésére akart tanítani minket egész életében. ♦

JANUÁRI KIMENŐ

Fotó: Juhász Éva/PMSZ

VALAHOL EURÓPÁBAN

A Pesti Magyar Színház januárban többször is streameli Dés László klasszikus musicaljét, amelyben árva gyerekekből álló csapatok bolyonganak a háború után otthontalanul Európa útjain. Közülük két kis csapat Magyarországon van, együtt találnak oltalmat egy felnőtt, jó lelkű zenész omladozó kastélyában. A darab a bátorságról, az egymásra utaltságról szól, és az emberségről az embertelenségben. Az előadást Nagy Viktor rendezte, 12 éves kortól ajánlják.

Online, 2021. január 15., 23. és 29.

HÉT ÉV - 150 KIÁLLÍTÁS | 125 ÉVES A MŰCSARNOK

A tárlat a 125. évforduló alkalmával retrospektív módon ad bepillantást az elmúlt hét év kiállítási és társművészeti programjaiba. Az installációs elemek és a térben megjelenő műtárgyak mind a tematikus és műfaji sokszínűséget hivatottak bemutatni. A kiállításához készült egy nagyszabású áttekintő kötet, amely ünnepi album és forráskiadvány is egyszerre.

A kiállítás virtuális sétája elérhető az intézmény weboldalán, személyesen a korlátozások feloldását követően tekinthetjük meg, 2021. június 27-ig.

SZÖVEG –
MIRTSE ÁRON zoológus

SOROZAT –
ÁLLATOK KÖZELRŐL

NOÉ MODERN BÁRKÁI

Ötven évvel ezelőtt az ürgét még tűzzel-vassal irtották a magyar Alföldön: a kártevőként számontartott állatok levágott farkaiért „vérdíjat” fizettek. Ma természetvédelmi programok keretében próbálják meg visszatelepíteni a végzetesen megritkult rágcsálókat, kiderült ugyanis, hogy ez a fő tápláléka fokozottan védett, mitikus nemzeti madarunknak, a kerecsensólyomnak.

- ◆ Ahol az ember beavatkozik a természet körforgásába, ott általában nagy baj történik, amit aztán az ember saját maga próbál helyretenni, ha időben észreveszi. Számos állatfaj esetében már későn jött a segítség: így veszítettük el például a szelíd és kíváncsi Falkland-szigeti farkast, amely a hajósokkal szembeni jóhiszeműségének lett az áldozata, vagy a vándorgalambot, amelynek pedig hatalmas, vonuló tömegei egykor elsötétítették az eget Észak-Amerika fölött. Ezeknek az állatfajoknak az utolsó példányaikat megpróbálták megmenteni és fogságban szaporítani, de a kísérlet kudarcba fulladt. Vannak azonban sikertörténetek is.

BIALOWIEZA BÖLÉNYEI

Az európai bölény egykor Magyarországon is honos volt. Királyok, főurak vadásztak rá: legtovább a Bakonyban és Erdélyben maradt fenn. Európa-szerte is egyre ritkább lett a bölény, végül csak a lengyelországi Bialowieza erdejében tartotta magát egy csorda, az első világháború során azonban ezeket az állatokat is megették az éhező katonák – az utolsó egy vadászó áldozata lett, 1919-ben. Röviddel később, 1923-ban megalakult a Nemzetközi Bölényvédelmi Társaság, amely azt tűzte ki célul, hogy állatkertben született példányokkal pótolja az elvesztett lengyel bölénycsordát. Ez volt a világ első nemzetközi állatkerti fajmentő tenyésztési programja, amelyben a Budapesti Állatkert is részt vett. Az összefogás sikeresnek bizonyult: ma már nemcsak Lengyelország, hanem Litvánia, Fehéroroszország, Ukrajna, Oroszország, Románia és Szlovákia területén is legelnek szabadon bölények, és maroknyi félvadon tartott csordájukkal találkozhatunk az Őrségben is.

Európai bölény (Bison bonasus)

GERALD DURRELL, a szórakoztató- ismeretterjesztő könyveiről ismert angol zoológus- író saját állatkertet alapított Jersey szigetén, amelynek fő célja a természetvédelem volt. Különös figyelmet fordított a kis szigetek, így például Mauritius élővilágára: neki köszönhető például a rózsaszín galamb megmentése a kihalástól.

Európában most a nagytestű patások, többek között a ténylegesen kihalt, mesterségesen rekonstruált őstulok visszatelepítésével próbálkoznak – majd kiderül, a környezet hogyan fog reagálni visszatérésükre...

A VAD MÉNES ÚJRA SZÁGULD

Hasonlóan siker koronázta a vadlovak visszatelepítési programját, amelynek mi, magyarok szintén részei vagyunk, a mai napig. Az ázsiai vadlovakat rég kihaltnak hitték, amikor Nyikolaj Przsevalszkij lengyel származású orosz kapitány és geográfus 1848-ban rábukkant egy vadon élő ménesre a Góbi-sivatagban, Kína és Mongólia határán. A mai napig nem teljesen tisztázott, hogy ezek a lovak valóban minden emberi behatástól mentes, eredeti vadlovak voltak-e, vagy visszavadult, háziasított lovak génjeit is hordozták, de létszámuk végesen fogyatkozott, és 1969-re teljesen eltűntek a vadonból. Fennmaradt azonban 12 példány a világ állatkertjeiben; ezek képezték a tenyésztés alapját. 1992-ben már visszatelepítettek 16 példányt Mongóliába, 1997 óta pedig a Hortobágyon is él egy szépen gyarapodó ménes, amelyből rendszeresen költöztetnek át lovakat a közép-ázsiai pusztákra.

Fehér oryx. (Oryx leucoryx)

A MEGMENTETT EGYSZARVÚ

A fehér oryx hazája az Arab-félsziget; egyesek szerint ez az antilopfaj lehetett a „modellje” a legendás unikornisnak, a megfelelő szögből nézve ugyanis hosszú, hegyes szarvai egymást fedik, mintha csak egyet viselne a homlokán. Tökéletesen alkalmazkodott a sivatagi viszonyokhoz, az esőt kilométerekről kiszagolja. Az emberhez azonban nem tudott alkalmazkodni, így az 1970-es évekre a természetből kihalt. Az állatkertek jóvoltából azonban 1980-ra újra visszafoglalhatta eredeti birodalmát, és vadon élő állományát ma 1100 példány körülire becsülik. Ebben az összefogásban hazánk nem vett részt, egy másik ritka antilopfélé, a Mhorr-gazella tenyésztési programjának azonban tagja a Budapesti Állatkert. A gazellák legnagyobbikának utolsó vadon élő példányát 1968-ban látták hazájában, a Szahel-övezetben. Ma már csak állatkertekben él, arra várva, hogy egyszer a körülmények lehetővé tegyék a visszatelepítését.

Egy-egy elveszített faj visszatelepítése a vadonba jócskán túlmutat önmagán, hiszen minden egyes élőlény egy élő rendszer része, és ha eltűnik, hiányozni fog onnan. Ismert példa erre a farkasok visszatelepítése a híres amerikai Yellowstone Parkba, ahol ezeknek a ragadozóknak a visszatérése még a folyók járását is megváltoztatta. A farkasok megritkították a túlszaporodott szarvasokat a folyók partján, és visszaszorították a rágcsálókra vadászó prérifarkasokat, így dúsabb lett a növényzet, és újból megjelentek a hódok, amelyek gátépítő tevékenységükkel megváltoztatták a folyók medrét, élőhelyet teremtve számos egyéb élőlénynek.

Feketelábú görény (*Mustela nigripes*)

Nemcsak állatok, hanem növények is lehetnek veszélyeztetettek, és felkerülhetnek akár a kihalt fajok listájára is. Hazánkban több olyan élőhely-rekonstrukciós program is zajlik, amelynek célja a behurcolt, tájidegen növények kiirtása, hogy az őshonos fajok újra teret nyerhessenek.

A TARVARJÚ EGYKOR GYAKORI MADÁRNAK SZÁMÍTOTT Európa magashegységeiben. Ám mivel fiókáinak húsa ehető volt, már kb. 300 éve kiirtották; mindössze Törökországban és Marokkóban maradt fenn parányi állománya. Jelenleg kísérletek folynak visszatelepítésére az Alpokba, tenyésztésprogramjában a Budapesti Állatkert is részt vesz.

EGY GÖRÉNY VISSZATÉR

Ragadozóknál a vadonba visszatelepítés nehezebben megy, ennek ellenére vannak sikertörténetek. Ilyen például a feketelábú görényé, amely Észak-Amerikában él, és főként prérikutyákra vadászik. Utóbbiak drasztikus állománycsökkenése, valamint a pestisfertőzés volt a fő oka, hogy a feketelábú görényt is kihaltnak hitték egészen 1981-ig, amikor egy wyomingi kutya

letette egy példányának tetemét gazdája házának küszöbére. A fogságban való tenyésztés eredményeképpen az Egyesült Államok nyolc nyugati tagállamában helyeztek vissza a természetbe állatokat, Kanada és Mexikó között. Mára a vadon élő állományt ezer példány körülire becsülik, és 2008 óta már nem kihaltként, „csak” veszélyeztetettként szerepel a veszélyeztetett és már kipusztult fajokat ismertető Vörös könyvben. ♦

SZÖVEG –
OSZTOVITS ÁGNES

RÉGI SZERZŐK, ÚJ KÖTETEK

A színházak, mozik, hangversenytermek bezárása még azokat is a könyvek felé irányítja, akik karanténmentes időben ritkán olvasnak. Ők nem az ifjú tehetségek felfedezésével bajlódnak, szeretnek biztosra menni. Ismert szerzőket keresnek, jó és tanulságos köteteket. Ezek közül mutatunk be néhányat.

◆ **MOLNÁR FERENC EGYETLENEGY ASSZONY** című kötetében három – az alcím szerint – ismeretlen kisregény (*Jour-fixe kisasszony, Egyetlenegy asszony, Az utolsó ház*) kapott helyet. A lexikonok valóban nem tartják számon ezeket az írásokat, amelyek a húszas éveinek elején járó, később világhírű szerző 1898-tól a Budapesti Naplónak adott le közlésre. A kiváló tehetségeket toborzó főszerkesztő, *Vérszi József* (1906-tól 1910-ig Molnár apósa) azonnal fantáziát látott a kezdő íróban, és három év alatt folytatásokban hozta a kor igényeinek megfelelő, fordulatos szerelmi történeteit. Ezek a ma is kellemesen szórakoztató, a lélek nyugalmát nem háborogtató lektűrök tele vannak finom lélektani megfigyeléssel, a párbeszéd pedig a később világsikeret hozó színművek dialógusait is eszünkbe juttatják.

(Athenaeum Kiadó, 3999 Ft)

HUSZTI PÉTER KÖSZÖNÖM, PROSPERO

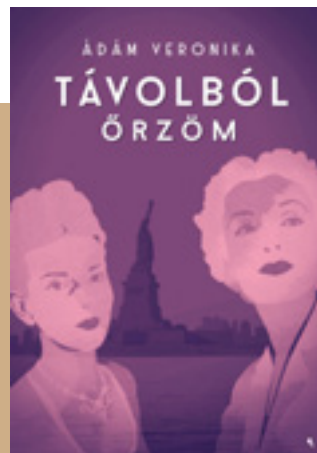
címmel megjelent könyve egy rendhagyó életrajzi trilógia záródarabja (előzmények: *Srác a kakasülön*, 2015., *Férfikor hajnalán*, 2017.). Sajnos rendhagyónak mondjuk manapság azokat a vallomásokat, amelyekből hiányoznak a hálószoatitkok, a nagy leleplezések, a pályatársak hitelét rontó pletykák. Ez a könyv a színházról, a színészetéről, a szerepformálás gondjairól szól – bölcsen, őszintén.

Aki ismeri Huszti Péter korábbi könyveit, köztük a pályatársakról készült remek portréit, az tudja, hogy ez a hatvanas évek végén a Madách Színházban üstökösként felragyogó művész milyen széleskörűen művelt, milyen kitűnő stílusista és milyen pompásan ír. Istenáldotta tehetség, remek külső és belső adottságokkal. Az a nemzedék, amely látta őt Jágóként *Bessenyei Ferenc* oldalán, vagy a *Csillag a máglyán* című *Sütő András*-darabban, később Hamletként vagy *Szabó Magda* és *Németh László* hőseként, ma is úgy gondol vissza színházi emlékeire, mint valamiféle varázslatokra. A tévedések elkerülése végett: Huszti Péter nem égett ki, tehetségét nem váltotta aprópénzre, évtizedek után is úgy készült minden előadásra, mint a pálya kezdetén. Hogy mikor és miért lett vége a Madách Színház nagy korszakának? Huszti tesz néhány halvány utalást, de tudja, nem az ő dolga a leleplezés. Ő szép, izgalmas emlékeket tesz közzé, és ragyogó fotókat.

(Helikon Kiadó, 3999 Ft)

PATAKI ÉVA NAGYMAMA VESZTEGZÁR

ALATT című könyve ugyancsak egy trilógia záródarabja (előzmények: *Nőből is megárt a nagymama*, 2012., *És megint nagymama*, 2014.). Ez a rendkívül sokoldalúan tehetséges szerző (egyebek mellett *Mészáros Márta* filmrendező forgatókönyvírója) ebben a sorozatban azzal

bűvöli el olvasóit, hogy nem szemforgató ódákat zeng a nagymamaság szépségéről, hanem bevallja, hogy a nagyszülői örömök bizony sok fáradsággal járnak, hogy egy alkotó értelmiségi nő nem adhat fel mindent az unokáiért. Okos kompromisszumokat kell kötni. Nos, Pataki Éva nagymamasága remekül zajlik, magányos éveit után párra talál a beteg unokába életet lehelő Gyerekdoki személyében, akit szép lassan elfogad az egész család. Az új kötet a tavaszi karantént meséli el egyszerre humorosan, ironikusan és megindítóan. Kettesben maradnak a Gyerekdokival és az öregedő Maci kutyával. Éva, a nagymama, aki eddig a család védelmezője és irányítója volt, aggódó gyerekei révén hirtelen védelmezett lesz. Nehéz ezzel a helyzettel megbirkózni, de rá kell jönnie, hogy a fiatalok nélküle is boldogulnak, sőt. Hirtelen felnőttek lettek. Marad hát a nagymamának az összecsiszolódás a Gyerekdokival, az aggodás Maci kutyáért, a videotelefon, a Zoom.

(Athenaeum Kiadó, 3999 Ft)

ÁDÁM VERONIKA TÁVOLBÓL ŐRZÖM című regénye maga a csoda. Már az is, hogy egyáltalán megszületett. Régi szerző Ádám Veronika, csak éppen nem regényeket, hanem tudós munkákat, szakkikket publikált. A Széchenyi-díjas biokémikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, nemzetközi konferenciák

előadója, akit Prima Primissima kitüntetése után egy ország megismert, nyugalomba vonulás helyett szépirodalmat ír. Hihetetlen, de igaz.

A sejtetően életrajzi elemekből szőtt regény két asszony között szövődő, évtizedeken átívelő barátság története. Az elbeszélő, Roni a nyolcvanas évektől Amerikában tölti a nyarat, nem pihen, hanem kutat egy nagy egyetem laboratóriumában. Itt ismerkedik meg a Magyarországról még a háború előtt kivándorolt, komoly tudományos pályát befutó Edittel. Edit nagy szívének köszönhetően Roni és családja otthonosan érezheti magát Amerikában. Jönnek a közös ebédek, vacsorák, hangversenyek, fürdőzések, kirándulások, és lassan feltáru a múlt. Miért kellett Editnek, a tehetséges zsidó lánynak elhagynia hazáját, mi lett a családjával? Mi történt a német megszállás alatt, hogyan és kik üldözték vagy mentették a magyar zsidókat? Ki milyen választ adott az üldöztetésre, ki mondott nemet még az anyanyelvére is, ki szeretne végre megbékélést?

E két asszonyban látszólag nincs semmi közös, más a múltjuk, a neveltetésük, a világvégük. A vallásos zsidó családban felnőtt Edit istentagadó lett, a katolikus Roni hívő maradt. Harminc év a korkülönbség köztük, a nyitottság, az őszinteség, a másik megértésének vágya, az empátia mégis összeköti őket.

(Jaffa Kiadó, 3999 Ft) ♦

Fotó: www.kodalyfilharmonia.hu

BRAHMS-SOROZAT – I. HANGVERSENY

A debreceni Kölcsey Központból élőben közvetítik a Kodály Filharmonikusok koncertjét, vezényel: Kollár Imre.

Műsor: Brahms: I. (d-moll) zongoraverseny op. 19. / Brahms: I. (c-moll) szimfónia, op. 68.

Online, 2021. január 12.

Fotó: Hagymányok Háza/Dusa Gábor

AZ ÖRÖK KALOTASZEG

A Magyar Állami Népi Együttes előadása a Hagymányok Házában egy bánffyhunyadi zenész család, a Vargák („Csipások”) zenéje kapcsán foglalja össze Kalotaszeg tipikus román, magyar, cigány népzenejét, táncait. Klasszikusan kiegyensúlyozott, az előadásmódra, a hegedűtónusra, az arányokra nagyon figyelő hangszeres népzene ez, amely az egyéni, virtuóz hangzás és a közösségi tudás örök érvényű, művészi szintézise. Az a világ, amelynek zenéjét, táncait ebben a produkcióban összefoglalják, végérvényesen elmúlt, ám a drasztikus, kijózanító változások ellenére a szívünkben örökre megmarad.

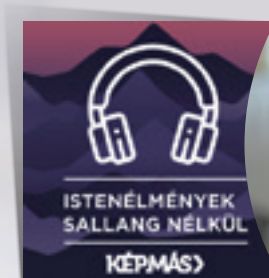
Online, 2021. január 8.

HALLGASSON ÖN IS PODCASTET!

Podcast
Joós Andreával

” *A hosszú utazás mindig gyorsabban telik egy jó podcasttel.*

Podcast
Tóth-Fazekas Andreával

” *Így futás közben is inspiráló beszélgetéseket hallgathatok.*

” *Házimunka közben mindig megy a háttérben valami. Nem mindegy, hogy mi!*

2AMSTAY

**VÉGH ILDIKÓ
HIVATALOSAN
„CSAK” MENTORA
A TARNABODI
DANINAK,**

DE MINDKETTEN TUDJÁK,
HOGY ENNÉL SOKKAL TÖBB,
PÓTANYUKAKÉNT A TELJES
ÉLET LEHETŐSÉGÉT ADTA
MEG A FIÚNAK.

Cikk az 56. oldalon

